

De betekenis van enkele gebeurtenissen bij het sterven van de Heer aan het kruis

• door Jaap Vergouwe

Inleiding

Bij het lezen van een Bijbelboek zullen we ons steeds moeten realiseren dat de schrijver een verhaal wil vertellen met een boodschap. In een brief kunnen we dat vaak snel vaststellen. Bij het lezen van een evangelie dat bestaat uit een verzameling gebeurtenissen die in een bepaalde volgorde worden weergegeven, is dat al heel wat moeilijker. Zeker als we daarnaast nog een beschrijving van diezelfde gebeurtenissen door een andere schrijver hebben. We hebben dan de neiging om te gaan zoeken hoe en in welke volgorde de dingen daadwerkelijk zijn gebeurd. Een beetje zoals een politieagent die onderzoek doet naar de juiste toedracht.

Wanneer we een roman of een verslag van een journalist lezen, dan doen we de tekst alleen maar recht door de tekst zo te nemen zoals deze aan ons wordt voorgesteld. De schrijver wil zijn verhaal met eigen specifieke accenten vertellen. Daarom is het ook van belang om ons telkens in te leven in de sfeer van de schrijver en de geadresseerden om het geschrevene te kunnen begrijpen. Dat geldt ook voor de in de aanhef genoemde gebeurtenissen. Toen onze Heer stierf aan het kruis op Golgotha,

ging dat gepaard met een paar specifieke gebeurtenissen. In het evangelie van Mattheüs (27:51) worden genoemd: Het scheuren van de voorhang van de tempel, het beven van de aarde en het scheuren van de rotsen en de graven die opengaan. Om deze gebeurtenissen te kunnen begrijpen, is het van belang te weten waarom en in welk verband dingen gezegd worden. Dit geldt zeker voor gebeurtenissen die maar in één evangelie genoemd worden. Ik geef u vast mijn gedachte hierover. Deze gebeurtenissen zijn van Godswege een antwoord op de verwerping van de Heer door de overpriesters en farizeeën.

Een groeiend conflict

Vanaf hoofdstuk tien maakt Mattheüs duidelijk dat de leiders van het volk Israël de Heer verwerpen als de beloofde Messias (10:34). Er is een groeiend conflict tussen Farizeeën en schriftgeleerden enerzijds en de Heer als de van God Gezondene anderzijds. Hij bekommert zich om de nood van de mensen terwijl de oversten veel meer bezig zijn om hun opvattingen rond sabbat en tempel te handhaven. Vanaf hoofdstuk 21 (vs. 11) wordt beschreven hoe Jeruzalem en de leiders in Jeruzalem Hem

Voorhang,
rotsen
en graven

verwerpen. Uiteindelijk mondt het uit in de verwerping van Jeruzalem door de Heer (23:37-39). Dan volgt in hoofdstuk 24 en 25 de aankondiging van de vernietiging van hun tempel, let op het 'uw huis' in 23:38. Mattheüs verbindt dit met de oordelen van God over de afgoderij die in een hersteld heiligdom zullen plaats vinden (24:15-27). Uiteindelijk zal de Zoon des mensen komen op de wolken van de hemel met grote kracht en heerlijkheid (24:30,31). Dat zal leiden tot het bijeenbrengen van de uitverkorenen van de vier windstreken van de aarde. De tempel is daarom niet meer de tempel van Jahweh, met alle gevolgen van dien. Dan zal het er om gaan hoe ieder staat tegenover de Heer en vandaar ook de gelijkenissen in hoofdstuk 24 en 25. Hij zal als de Zoon des Mensen komen om de getrouwen uit te redden en alle volken zullen gezegend worden voor zover ze wat gedaan hebben met Zijn discipelen, die de broeders van de Heer genoemd worden.

Het verhaal gaat daarna verder met de gevangenneming en de kruisiging van de Heer. Er begint weliswaar een nieuwe episode, maar de rode draad blijft de verwerping van de Messias, de Koning.

Het verhoor voor Kajafas (Mt.26:57-68)

Er waren geen eenstemmige getuigen die grond konden geven aan de veroordeling van de Heer. Uiteindelijk komen er twee met een (onjuist) citaat van de woorden van de Heer over het afbreken van het tempelhuis (26:61). Voor elke Joodse lezer is dat een belangwekkende zaak: Hoe reageerden de Joodse leiders daar op? Kon iemand dat zomaar zeggen? Tempelschennis was toch een misdrijf waar de doodstraf moest op volgen?

Dan plaatst de hogepriester de Heer onder ede en moet Hij antwoord geven op de vraag: 'Dat u ons zegt of u de Christus bent, de Zoon van God!' Het doet vreemd aan dat precies deze vraag volgt op de kwestie van de tempelschennis. Dit is immers een vraag die ogenschijnlijk geen enkel verband houdt met de kwestie van de tempel; maar we vergissen ons. Er bestond namelijk een algemene opvatting dat de tempel na de terugkeer uit Babel, eeuwig zou blijven én dat de Messias zou komen om de tempel en de stad in de glorie van weleer te herstellen zodat Israël het hoofd van de naties zou worden. In die visie past niet het idee van een Messias die de tempel zou afbreken. De Heer antwoordt hem met: 'U hebt het gezegd. Ik zeg u evenwel ...'. Dit is een wat cryptisch antwoord. Het is een ja, met een 'maar'. Het geeft aan dat de Heer eigenlijk zegt: 'Ja, als je het zo wil zeggen, maar ik zeg het zo: 'van nu aan zult u de Zoon des mensen zien zitten aan [de] rechterhand van de kracht en zien komen op de wolken van de hemel'. Met deze uitspraak maakt Hij twee verwijzingen naar het Oude Testament, en wel naar Ps.110:1 'Aldus luidt het woord des Heren tot mijn Here: Zet u aan mijn rechterhand, ...' en naar Dn. 7:13 '... en zie, met de wolken des hemels kwam iemand gelijk een Mensenzoon, ...'

Het is belangrijk om te zien dat de Heer zorgvuldig vermijdt om de naam van JHWH te noemen. Dat zou aanleiding zijn voor een directe aanklacht van Gods slastering. In plaats daarvan verwijst Hij naar 'de

Kracht', wat opgevat werd als de tegenwoordigheid (Sjechina) van JHWH. En deze tegenwoordigheid is voor hen onmiskenbaar verbonden met de tempel in Jeruzalem. In de opvatting van die dagen dachten men bij de rechterhand van de kracht van Ps.110:1 niet aan een plaats in de hemelse sfeer. Ze is hier op aarde te vinden en was daarmee een verwijzing naar de troon van de koning. Het huis van de koning in Jeruzalem lag namelijk ten zuiden van de tempel. Als je in de tempel van Salomo stond met je rug naar het heilige der heiligen en met je gezicht naar de ingang van de gebouwen en het plein (het oosten), was het paleis aan je rechterhand ten zuiden van de tempel. Voor hen was de rechterhand van Ps.110 dan ook de troon van de koning in Jeruzalem die dus aan 'de rechterzijde' van de ark van het verbond (de troon van JHWH, de Kracht) was.

Tempel versus tempel

De hogepriester had eigenlijk geen probleem met iemand die er een Messiaspretentie, of de pretentie de Zoon des mensen te zijn, op nahield. Zo iemand behoefde zelfs niet ter dood gebracht te worden. Immers, het zou vanzelf wel duidelijk worden of die pretenties waar waren. Maar wat speelde er dan wel? De Heer zegt wel iets bijzonders namelijk dat de Zoon des mensen aan de rechterhand van de Kracht zal zitten en dat zij Hem van nu aan zullen zien komen op de wolken van de hemel. De Heer zegt hiermee dat de rechterhand van de Kracht nu niet meer op aarde, in Jeruzalem is, maar in de hemel! De hogepriester begreep onmiddellijk wat de Heer bedoelde: door de bevestiging van zijn Messiaschap én door die te verbinden met zijn gaan zitten aan de rechterhand van de Kracht in de hemel, sprak hij

een oordeel uit over de tempel. De tempel zou daardoor niet langer de tegenwoordigheid van JHWH zijn! Maar er is meer. De Heer verbond de terugtrekking van deze Heerlijkheid uit de tempel aan zijn eigen Persoon. Hij sprak immers over de Zoon des mensen die 'van nu aan' in de hemelse sfeer zou zijn. Daarmee maakte Hij duidelijk dat die heerlijkheid verbonden was met Hemzelf. Hij pretendeerde daardoor niet alleen maar de Messias te zijn, maar Hij zei daarmee dat Hij JHWH zelf is! Dit was voor de Hogepriester de lastering en dus moest de Heer ter dood gebracht worden. De Heer werd verhoord over een uitspraak betreffende de tempel. In Zijn antwoord zegt de Heer impliciet dat de tempel in Jeruzalem niet langer de tempel van JHWH is, maar dat Hijzelf de belichaming is van Gods heerlijkheid. Ook de discipelen hebben dit later zo begrepen (vgl. Jh.2:19).

Mattheüs wil ons dus laten zien wat het grote punt is geweest voor de hogepriester om de Heer te veroordelen: de verwerping van de tempel als de woonplaats van de Heerlijkheid van God (Sjechina) en de verbinding van die heerlijkheid met Hemzelf. Voor ons die geloven is duidelijk dat de Heer Jezus het gelijk aan zijn kant heeft.

Lastering bij het kruis

De vraag of Hij de Christus is, de Zoon van God, komt terug in de lastering van de omstanders bij het kruis (27:39-44). Wanneer de farizeeën en de Schriftgeleerden de Heer lasteren met de woorden 'Hij vertrouwt op God - laat Hij <Hem> nu redden als Hij behagen in Hem heeft' citeren ze opzettelijk Ps.22:9. Die psalm sprak volgens hen over de Messias en zij meenden dat het duidelijk is: de Messias, de persoon in Wie God behagen heeft, vertrouwt op God en zal door Hem verlost worden. Maar nu God blijft zwijgen blijkt Jezus dus niet te zijn wie Hij pretendeert! We mogen ook het antwoord van de Heer zien in deze context. Als Hij inderdaad verschrikkelijk eenzaam is, antwoordt de Heer deze oversten en schriftgeleerden. Hij doet dat met een citaat uit Psalm 22 en daarmee geeft Hij aan deze psalm de ware

betekenis, wanneer Hij zegt: 'Mijn God, Mijn God, waarom hebt u mij verlaten?' (vs. 2). Hij wijst hen terecht door te wijzen op hun verkeerde en stilzwijgende conclusie. Hij is die man die, hoewel God niet onmiddellijk antwoordt, Hem toch blijft eren als de Heilige. De psalm wordt vervolgd met dat er een antwoord zal komen. Lees Psalm 22:22 de laatste regel en verder. De farizeeën en schriftgeleerden citeren bij het kruis Ps.22 om daarmee te zeggen dat de pretenties van de Heer vals waren, aangezien er geen uitredding door JHWH lijkt te komen. De reactie van de Heer aan het kruis bestaat erin dat de man in Ps.22 die JHWH blijft eren als de Heilige verderop zegt: 'Gij hebt mij geantwoord!'. Een antwoord waarin Hij aankondigt dat hij de naam van JHWH zal verkondigen aan zijn broeders en aan de gehele schepping. Dit kruis, zo zegt de Heer, is niet het einde, maar er volgt een opstanding! Dat is het antwoord van God.

Zoals Mattheüs het vertelt

Er zijn andere verklaringen van de door de Heer op het kruis aangehaalde woorden uit Ps.22. Uitleggingen die gaan over Zijn eenzaamheid en Zijn plaatsvervangend lijden voor ons als de Drager van onze zonden terwijl Hij door God verlaten was. De apostel Paulus wijst daar uitdrukkelijk op in zijn brieven (2Ko.5:21; Hb.10:10vv). Als we echter Mattheüs in zijn verhaal proberen te volgen, is naar mijn mening bovenstaande uitleg het punt dat hij ons duidelijk wil maken. Ik dank God dat we ook zo naar de Heer Jezus mogen kijken.

Het scheuren van het voorhangsel.

Het voorhangsel scheurt van boven naar beneden. De hoogte was ongeveer tien meter. Dus daar kon niet zo maar iemand bij. Daarmee is het duidelijk dat God Zelf het voorhangsel scheurde. Achter het voorhangsel zou zich de Tegenwoordigheid van JHWH moeten bevinden, verbonden met de ark van het verbond. De gehele Joodse eredienst en de opvatting dat de tempel het huis van JHWH is, was daarop gebaseerd. Nu de Heer sterft, scheurt JHWH Zelf deze voorhang en

daarmee 'verscheurt' Hij het gehele systeem van de Joodse eredienst, de tempel en alles wat daarmee verbonden is. Nu we een blik achter het voorhangsel kunnen werpen blijkt, dat er helemaal geen ark staat in het Heilige der Heiligen! Er is geen bewijs van de tegenwoordigheid van JHWH! Nu ze de Messias, Zijn Zoon, verworpen hebben, verwerpt God de hele Joodse eredienst en de bijbehorende pretenties.

Vrije toegang en verwerping

De gebruikelijke verklaring van dit scheuren is, dat nu de weg naar het heiligdom, naar Gods tegenwoordigheid, open is door Jezus' sterven. Elke gelovige mag nu vrij tot God naderen omdat hij verzoend is en de weg naar het heiligdom door Christus dood en opstanding is geopend. Inderdaad hebben we na de dood en de opstanding van Christus vrij toegang tot Gods tegenwoordigheid. We worden opgeroepen om vrijmoedig te naderen (Hb.4:16; 10:19,20). Dit is het thema van de brief aan de Hebreeëën. Zoals u wellicht hebt begrepen ben ik van mening dat Mattheüs het scheuren van het voorhangsel anders belicht.

Toch geven de evangeliën geen nieuwe wijze van naderen tot God of dat andere personen dan de priesters zouden kunnen gaan offeren in het heiligdom! Het scheuren van de voorhang in de tempel moet te maken hebben met dat wat in Mattheüs (en Markus) aan de orde is, namelijk de verwerping van de Heer door de overpriesters en de daaropvolgende verwerping van het totale Joodse systeem inclusief de tempel door JHWH!

De voorhang is er

Wanneer Paulus uitleg geeft over het naderen tot God, spreekt hij niet over het scheuren van de voorhang of een gescheurde voorhang. Het gaat eerder om het tegenovergestelde: De voorhang in het hemels heiligdom is wel degelijk aanwezig en heeft betekenis voor ons! De tekst uit Hb.10:19,20 'door het voorhangsel heen, dat is zijn vlees' moet in het verband van die gehele brief worden geplaatst. In Hb.5:7 en 2:14 slaat het vlees van de Heer op zijn komen in het vlees, >>

zijn mens-zijn. We hebben vrijmoedigheid om in te gaan in het hemels heiligdom door de verzoening die de Heer door zijn dood heeft gebracht (het bloed van Jezus). Hij heeft een nieuwe (recente) en levende (gekenmerkt door leven) weg ingewijd door zijn vleeswording. Gods heerlijkheid zoals deze in het voorhangsel gezien werd in de tabernakel was een afschrikking om te naderen vanwege de Cherubs die over Gods heerlijkheid waakten (9:5). Nu is de aanwezigheid van 'de voorhang', d.i. de heerlijkheid van God die Christus op aarde openbaarde, geen beangstigende verhindering meer maar juist een aansporing om te naderen. Hij is ook de grote Priester die we hebben over het huis van God. Christus leidt ons en voert ons aan in ons aanbeddend en vragend naderen tot God.

Samengevat kunnen we vaststellen dat Mattheüs ons onderwijst door de manier waarop hij de gebeurtenissen vertelt. Het scheuren van de voorhang in de tempel is een aanklacht aan de leiders van het volk. God verscheurde het gehele stelsel van uitleggingen dat de overpriesters en schriftgeleerden ervan gemaakt hadden, omdat ze Zijn Zoon als de Messias hebben verworpen. Ze hebben, niet willen aanvaarden wat Hij van Zichzelf liet zien en getuigde. Daarom wordt de tempel en de daarmee samenhangende eredienst als het bewijs van Zijn tegenwoordigheid in verbinding met Israël terzijde gesteld.

Bevende aarde en scheurende rotsen

Deze bovennatuurlijke verschijnselen worden zelfs door een Romeins legerofficier gezien als een teken dat Jezus Gods zoon is (Mt.27:54). Hoeveel te meer zouden de Joodse omstanders bij het kruis hierdoor aangesproken moeten worden. Maar helaas zijn ze verhard en geestelijk gezien zelfs dood! Ze zouden hierdoor herinnerd moeten worden aan een eerdere gebeurtenis waar de directe aanwezigheid van JHWH met dit soort verschijnselen gepaard ging. Ik wijs op Ex.19:18. JHWH daalde neer tot Zijn volk. Deze verschijnselen hadden hen net als toen bevend moeten maken voor de Heerlijkheid van JHWH (Ex.19:16). Helaas, zij waren te blind om het te zien. Maar het beven van de aarde spreekt ook nog van iets anders, nl. dat JHWH uittrekt in toorn ten gunste van de Knecht des Heren, zodat Hij verlost wordt van al zijn vijanden (Ps.18:1, 7vv). Hoe treffend dat juist deze verschijnselen er zijn nadat de Heer geroepen heeft met luider stem (Mt.26:46). Hij is die knecht des Heren die geroepen heeft tot JHWH en Hij heeft hem gehoord (Ps.18:7,8,18-20,51). Deze Schriftplaatsen kenden de schriftgeleerden bij het kruis en moesten hen doen beseffen dat JHWH is opgetreden tegen hen. Daar hing geen opstandeling die verworpen moest worden, maar daar hing de Messias, de Knecht des Heren. Gods toorn keert zich tegen hen om zijn Knecht die zijn God aanriep te redden. Deze verschijnselen zijn een bewijs van Gods toorn vanwege de zonden van Israël en van de volkeren. Een andere betekenis van deze verschijnselen ligt in een verbinding met het scheuren van de voorhang. In Hag.2:7,8 zegt de Heer: 'nog een korte wijle dan zal ik de hemel en de aarde, de zee en het droge

doen beven ... de toekomstige heerlijkheid van dit huis zal groter zijn dan de vorige ... op deze plaats zal ik heil geven luidt het woord van de Here der heerscharen'. Het beven van de aarde luidt het einde van de toenmalige heerlijkheid van de tempel in. Net zoals het scheuren van de voorhang het einde is van de priesterlijke bediening in dat huis. De tempel en haar eredienst hebben in 70 na Chr. daadwerkelijk opgehouden te bestaan bij de verwoesting van Jeruzalem. Maar er is hoop, er is een toekomstige heerlijkheid voor de tempel en Jeruzalem. Dan zal de Here der heerscharen heil geven voor het volk en de volkeren op die plaats (Jeruzalem).

Het is dan ook opmerkelijk dat de schrijver van de brief aan de Hebreëen (12:26) Haggai 2:7 citeert om duidelijk te maken dat de gehele eredienst van de tempel in Jeruzalem, die gebaseerd is op JHWH's woorden op de berg Horeb, terzijde is gesteld en het onwankelbare verbond met de berg Sion nu is angebroken.

Graven die opengaan

Het opengaan van de graven wordt door Ezechiël genoemd: 'Daarom profeteer en zeg tot hen: Zo zegt de Here HERE: zie ik open uw graven en zal u uit uw graven doen opkomen, o mijn volk, en u brengen naar het land Israëls. En gij zult weten, dat Ik de Here ben, wanneer Ik uw graven open en u uit uw graven doe opkomen, o mijn volk' (37:12,13). Het is een bewijs dat JHWH werkt onder een volk dat dood is en geen hoop meer heeft (37:11). Dit is de geestelijk toestand van hen die hun Messias kruisigden. De tempeldienst is ten einde, de voorhang is gescheurd; Gods toorn rust op het volk en de volkeren vanwege hun zonden, daarom was er het beven van de aarde en scheurden de rotsen. Is er nog hoop voor hen? Ja, graven worden geopend. Het is door Ezechiël voorgezegd als het moment dat JHWH iets nieuws gaat doen. En deze gebeurtenis laat zien dat Hij het is die zij nu gekruisigd hebben. Hij zal de bron zijn van hun herleven en door Hem ontvangen zij Gods Geest en zullen zij wonen in het land. Hij is hun Messias.

Ook deze teksten, die in vervulling zouden gaan bij de komst van hun Messias, kenden de overpriesters en schriftgeleerden. In ieder geval kenden de Joden, aan wie Mattheüs zijn blijde boodschap heeft geschreven, deze Schriftplaatsen en heeft het tot hen gesproken.

Tot slot

De gebeurtenissen naar aanleiding van het sterven van de Heer hebben een enorme betekenis. Een betekenis die we niet geheel overzien omdat we de uitleg op voorhand al kennen. Het kan het lezen van de Schrift belemmeren. Het is een goede oefening om steeds weer te zoeken naar de betekenis die de Schrijver ons wil meedelen. Als we blijven lezen in de kracht van de Geest van God, is de beloning er ook naar: God spreekt door zijn woord tot ons en de heerlijkheid van Christus en Zijn werk wordt alleen maar groter voor ons. Ook krijgen wij een groter ontzag voor God en Zijn plan met Christus Jezus, Zijn volk en uiteindelijk met deze wereld. Zo kunnen we Hem beter dienen en eer geven.